

RANÝ STŘEDOVĚK

Periodizace

	upravená Eisnerova pro Čechy	novější archeologická pro Moravu částečně vycházející z historických dat	
568?-600/650	časně slovanské období	časně slovanské období	568?-700?
600/650-800	starší doba hradištní	předvelkomoravské období	700?-800
800-950/975	střední doba hradištní	velkomoravské období	800-910
		povelkomoravské období	910-1020?
950/975-1150/1200	mladší doba hradištní	mladší doba hradištní	1020?-1200

Odchod Langobardů

- r. 567 Langobardé se spojili proti Gepidům s Avary, po porážce Gepidů obsazují Avari jejich území v Pannonii
- odchod velké vlny germánského obyvatelstva kolem r. 568 – Langobardé odcházejí ze středního Podunají a Pannonie do Itálie
- zřejmě neodešli zcela všichni Germáni, zbytky Langobardů a poražených Gepidů
- příchod první vlny slovanského obyvatelstva, snad přes Balkán (v souvislosti s pohybem Avarů?), nejpozději však příchod Slovanů v první polovině 7. stol, snad dvě vlny

Písemné prameny

Prokopios (490/507-565)

Jordanes (6. stol.) - *Getica*, vychází z Cassiodorových dějin Gótů, první informace o Slovanech

Kronika tak řečeného Fredegara (7. stol.) – jediný pramen k Sámově říši

Einhard: *Annales regni Francorum* (okolo 770-840)

Annales Fuldenses (druhá a třetí třetina 9. stol.)

Geograf bavorský (9. stol.) – *Descriptio civitatum et regionum ad septentrionalem plagam Danubii* (Popis měst a území na severní straně Dunaje) – soupis etnik za východní hranicí franské říše, Čechové a Moravané

Konstantin VII. Porfyrogenetos (905-959) - *De administrando imperio* i zprávy o zemích a národech sousedících s Byzancí, zprávy o Velké Moravě, pověst o synech knížete Svatopluka
Žitije Konstantina Filozofa, Žitije Metodija, arcibiskupa moravského

Ibrahim ibn Jakub (10. stol.) – 962/966 navštívil Prahu

Legendy Václavské a Ludmilské, Legenda Kristiánova (10. stol.)

Monumenta Germaniae Historica, Magnae Moraviae Fontes Historici

Avari

- po r. 560 budují v Pannonii svůj kaganát (také Utrigurové, Kutrigurové, poražení Gepidové, Slované)
- 623/624 – úspěšné slovanské povstání proti Avarům → Sámova říše
- 626 – drtivá porážka vojsk kaganátu u Konstantinopole → krize avarské moci
- 2. pol. 7. stol tzv. druhý avarský kaganát = chybí písemné prameny, příchod Bulharů 681 oddělil Avary od Byzance
- Karel Veliký – 791 tažení proti Avarům

- slovansko-avarská pohřebiště se v Rakousku koncentrují na SZ a Z od Nezdiderského jezera → slovansko-avarské období (6.-8. stol.) × slovanské žárové mohyly na Kampě

Časné slovanské období

- je vedena diskuse zda Slované přicházejí ještě před rokem 568 nebo až po tomto datu
- Březno u Loun – sídliště, kde byl pomíchán pražský typ s germánskou keramikou, ale jedná se o dvě po sobě následující fáze
- sídliště v Kostelci na Hané – vedle sebe zemnice se srubovou konstrukcí (slovanské, pražský typ) a zemnice s šestikúlovou konstrukcí (germánské), v terénu se respektují, do kdy zde mohli přežívat Svébové?, zřejmě dva po sobě následující horizonty
- keramika pražského typu bez výzdoby → s výzdobou
- otevřená sídliště se zemnicemi Pavlov u Mušova, Poštorná, Mutěnice, Břeclav-Pohansko
- hradisko Klučov
- žárová pohřebiště, jámové i urnové hroby: Přítluky (i mohyly) Brno-Pisárky, Velatice, Břeclav-Pohansko, nejstarší hroby jsou ploché
- na základě nových analýz se odlišují struktury germánských sídlišť (dvorce s jasně danou vnitřní strukturou) a slovanských sídlišť (shluková, není jasné, co je hospodářská a co obytná stavba): Milo, P. 2014: Frühmittelalterliche Siedlungen in Mitteleuropa. Eine vergleichende Strukturanalyse durch Archäologie und Geophysik, SAE. Kiel.

Sámova říše

- centrum tohoto útvaru někde na území JV Moravy
- 623 povstání proti Avarům vedené Sámem (zemřel 658)
- 631/632 bitva u Wogastisburgu proti Dagobertovi, poloha je hledána na Z státního útvaru na hranici s Durynskem (Úhošť u Kadaně, Rubín u Podbořan)
- Vuogastisburg jediné známé místní jméno ze Sámovy říše, trvale opevněné
- vznik ani zánik této říše se neodráží ve hmotné kultuře
- pohřebiště kesthelyského typu = slovansko-avarská symbióza (Dolní Dunajovice, Hevlín)
- pro 2. pol. 7. stol. a celé 8. století písemné prameny pro naše území neexistují
- kostrové avarsko-slovanské hřbitovy se používaly po celé 7. a většinu 8. století: Devínská Nová Ves (625-800), Záhorská Bystrica (650-800) Holiare a Štúrovo, Želovce
- poklad ze Zemianského Vrbovku z konce 7. stol.

Předvelkomoravské období

- 791-795/6, definitivně 802 Karel Veliký zlomil moc Avarů, ovládnutí území Z od Dunaje → nárůst slovanské ekonomiky
- 805 velká vojenská výprava Karlomana ke Canburgu (Hradsko u Mšena)
- změny v pohřebním ritu - kostrová pohřebiště se objevují již za Sámovy říše, ale zakládají se ještě i pohanské mohylníky (Hluk, Vranovice, Boleradice, Skalica), na Moravě během 8. století přechod k inhumaci, v Čechách během 9. a 10. stol.
- otevřená sídliště s jednoprostorovými zemnicemi: Ostrožská Nová Ves, Břeclav-Pohansko
- konec 7. stol. zakládána hradiska, patrně obranná funkce: Hradsko u Mšena, Klučov, Mikulčice, Staré Zámky u Líšně, Zelená Hora u Vyškova, Uherské Hradiště-ostrov sv. Jiří, Pobedim, Nitra, Stará Kouřim → většinou přerůstají ve velkomoravská centra
- hutnické pece želechovického typu (Želechovice, Olomučany)
- od 8. stol. pomalu rotující hrnčířský kruh – obtáčená keramika podunajského typu
- blatnicko-mikulčický horizont (knížecí hrob z Blatnice, centrum v Mikulčicích) – původně považován za nálezový horizont přelomu 8. stol., dnes poslední desetiletí 8. stol. a celé 9. stol.!, do silného byzantského základu proniká karolínský vliv (tausie, nielo, email, vrubořez, meče, denáry)

Doba velkomoravská

- 822 zástupci Moravanů na říšském sněmu ve Frankfurtu svolaném Ludvíkem Pobožným

- 828 pohan Pribina nechal v Nitře vysvětit biskupem Adalramem kostel
- 830 Pribina s Kocelem vyhnán Mojmirém I.
- 845 pokřtěno v Řezně 14 českých knížat, 846 válečné tažení Ludvíka Němce do Čech
- Rostislav (846-870) nepřítelství s Ludvíkem Němcem, 855 tažení na Moravu
- 863 příchod Cyrila a Metoděje na Moravu, ostatky sv. Klimenta? → 867 do Říma k Hadriánovi II., 870-874 zajetí Metodějovo
- 864 vpadlo do země silné franské vojsko a obléhalo Rostislava v Dowině, 869 franská vojska pronikla k nevýslovné pevnosti Rastislavově
- 870 zrada nitranského Svatopluka na Rastislavovi, oslepen Ludvíkem II. Němcem
- 880 bula „Industriae tuae“, vysvěcení Wichinga nitranským biskupem
- 885 umírá Metoděj → Gorazd, 887 vyhnání slovanských kněží
- 872 Bořivoj spolu s dalšími českými knížaty a Svatoplukem bojuje proti Ludvíku Němci, 874 mír ve Forchheimu s Arnulfem
- 884/885 pokřtění Bořivoje → kostel sv. Klimenta na Levém Hradci
- 895 česká knížata v čele se Spytihněvem se poddala Arnulfovi
- 896 se usazují Maďaři v Potísi, 902 porážka Maďarů, 906 vítězství Maďarů
- 907 bitva u Bratislavy

Politická centra:

- Mikulčice (osídleny od konce 7. stol), 12 kostelů v Mikulčicích (trojlodní bazilika s pohřebištěm a baptisteriem, tři rotundy)
- Kopčany - sv. Margita stojí na levém břehu řeky Moravy naproti Mikulčicím, první zmínka r. 1392, považuje se za nejstarší stojící církevní stavbu ve střední Evropě
- hradiště na Pohansku vzniklo ve 2. pol. 9. stol., dnes již 2 kostely, palác, dvorcová zástavba
- Staré Město u UH s předvelkomoravským centrem na ostrově sv. Jiří, se 3 kostely: Na Valách, na Špitálkách a pod současným hřbitovním kostelem; kostely v okolí UH: Modrá u Velehradu, Sady-Derfle u UH – druhý největší kostel s baptisteriem, od poč. 9. do druhé pol. 9. stol., písátka, olověný křížek s řeckým nápisem
- Nitra– hradisko na Martinském Vrchu založeno kol. 800 – základy stavby kostela pod současným kostelem sv. Martina
- Osvětimany – kostelík považován za velkomoravský, ale zřejmě je až mladší, vrcholně středověký
- Olomouc – obrana důležitého brodu
- Staré Zámky – nejstarší raně středověké osídlení od 8. stol., ve velkomoravském období
- Přerov, Znojmo-Hradiště, Gars, Bratislava-Hrad, Pobedim, Ducové, Pohansko, Strachotín, Rajhrad
- venkovská pohřebiště: Dolní Věstonice, Velké Bílovice, Blučina
- v Čechách a v některých centrech přežívá velkomoravská kultura do 10. stol. (Břeclav-Pohansko, Mikulčice, Staré Zámky u Líšně, Olomouc)
- Stará Kouřim (Zličané?) – osídlena již v časně slovanském období, od konce 8. stol. opevněna, největší rozmach od pol. 9. stol., nejbohatší hrob kněžny z 1. pol. 10. stol. zaniká patrně útokem knížete Boleslava 936
- Libice - osídlena už v časně slovanském období, vznik vlastního hradiště, přelom 8./9. stol. → zánik 995; důležitá zejména v 10. stol., na přelomu 9./10. stol. stavba na kamenné podezdívce – zřejmě Slavníkovská rezidence vč. kostela, zřejmě i mincovna
- knížecí dvojhrob z Kolína, 9. stol.
- Žalov – „Levý Hradec“ – 80. léta 9. stol. první kostel sv. Klimenta postavený Svatoplukem, upadá se vzrůstem centrální moci pražského hradu v 10. stol.

- Budeč – dodnes stojící rotunda sv. Petra a Pavla vybudovaná knížetem Spytihněvem, loď kostela z konce 9. stol., několik mladších úprav
- Vyšehrad osídlen až v pol. 10. stol.
- Pražský Hrad s kostelem Panny Marie (80. léta 9. stol.) – pohřeb Spytihněvovy ženy